

Voegwoorden

1. Samengestelde zinnen

Een enkelvoudige zin bestaat uit één hoofdzin en heeft maar één persoonsvorm. Een samengestelde zin bestaat uit meerdere hoofdzinnen of heeft een of meer bijzinnen. Elke deelzin heeft een eigen persoonsvorm. Meestal herken je de twee delen doordat er een komma of een voegwoord tussen staat. Allebei kan ook.

Voorbeeld:

- Toen we thuiskwamen, deed ik meteen de lampen aan.

Een voegwoord 'plakt' twee zinnen aan elkaar en zorgt ervoor dat het verband tussen (de inhoud van) de zinnen duidelijk wordt. Een voegwoord komt het meest voor in het midden van de zin, met links daarvan de ene zin en rechts daarvan de andere zin.

2. Voorbeelden van voegwoorden in hoofdzin(nen) en eventueel bijzin

Voorbeelden:

- Het is koud *en* het regent. (*en* verbindt twee hoofdzinnen)
- Het is koud, *want* het regent. (*want* verbindt twee hoofdzinnen)
- Het is koud, *omdat* het regent. (*omdat* verbindt een hoofdzin en een bijzin)
- *Terwijl* het regent, kun je hier schuilen. (*terwijl* verbindt een bijzin en een hoofdzin)

3. Hoofdzinnen: onderwerp en persoonsvorm staan bij elkaar

Een hoofdzin ziet er over het algemeen zo uit: *onderwerp + persoonsvorm (+ andere zinsdelen + andere werkwoordsvormen)*. Tussen de persoonsvorm en het onderwerp kan niets anders staan en de persoonsvorm staat op de tweede plek. In een hoofdzin kan wel inversie voorkomen, dan draaien onderwerp en persoonsvorm om. Ook dan kan er niets anders tussen onderwerp en persoonsvorm staan.

In een *hoofdzin* staat de persoonsvorm dus vooraan of na het eerste zinsdeel.

Voorbeelden:

- Ik *ga* vanmiddag winkelen. (normale zin)
- *Ga* je mee winkelen? (inversie: een vraagzin met of zonder vraagwoord)
- Morgen *ga* ik winkelen. (inversie: de zin begint met een tijdsbepaling)
- Nergens *kan* ik brood krijgen. (inversie: de zin begint met een plaatsbepaling)
- Als het mooi weer is *ga* ik wandelen. (inversie: de zin begint met extra informatie)

Opmerking: In een hoofdzin kun je nooit het woordje *niet* tussen de persoonsvorm en het onderwerp zetten.

4. Bijzinnen: onderwerp en persoonsvorm staan *niet* bij elkaar

Een bijzin is een zin die deel uitmaakt van de hoofdzin. In de bijzin staan onderwerp en persoonsvorm vaak ver uit elkaar. De persoonsvorm staat in de bijzin (bijna) achteraan. In bijzinnen passen er dus wel andere woorden tussen het onderwerp en de persoonsvorm. Een bijzin begint bijna altijd met een voegwoord.

Voorbeeld:

- Ik hoorde dat hij vanmiddag *ging* tennissen. (hoofdzin en bijzin)

Ik hoorde is de hoofdzin, *dat hij ging tennissen* is de bijzin.

Voorbeeld:

- Het meisje dat daar *loopt*, *heet* Eva. (hoofdzin en een bijzin)

Het meisje heet Eva is de hoofdzin, *dat daar loopt* is de bijzin.

- Het meisje dat daar *loopt*, *heet* Eva en *komt* uit Rotterdam. (twee hoofdzinnen en bijzin)

Het meisje heet Eva en komt uit Rotterdam zijn de hoofdzinnen, *dat daar loopt* is de bijzin.

Je ziet dat in de bijzinnen het onderwerp en de persoonsvorm niet naast elkaar staan.

5. Voegwoorden in hoofdzinnen

Hoofdzinnen kunnen met elkaar verbonden worden door de voegwoorden *en*, *maar*, *of*, *dus* of *want*. De voegwoorden verbinden gelijkwaardige hoofdzinnen, zinsdelen, woorden of woordgroepen en kunnen daarbij de volgende verbanden uitdrukken:

- aaneenschakeling of opsomming: *en*

Voorbeeld:

De jongen liep de trap op, ging zijn kamer in **en** pakte een boek.

- tegenstelling: *maar*

Voorbeeld:

Het is al laat, **maar** ik kom toch vanmiddag.

- keuze: *of*

Voorbeeld: Kom je vanmiddag **of** kom je vanavond?

- gevolg, conclusie

Voorbeeld:

Ik heb geen zin, **dus** ik *ga* niet.

- reden

Voorbeeld:

Ik trek mijn regenjas aan, **want** het *regent*.

6. Voegwoorden in bijzinnen

Voegwoorden in bijzinnen leiden de bijzinnen in en verbinden daarmee afhankelijke (of ondergeschikte) mededelingen met de hoofdzin. De voegwoorden in bijzinnen kunnen allerlei verbanden uitdrukken:

- tijd: bijvoorbeeld het voegwoord *terwijl* (=tegelijkertijd), *toen*, *voordat*, *nadat*, *zolang*
Voorbeeld:
Hij doet de afwas *terwijl* zij de tafel afruimt.
- reden: *omdat*
Voorbeeld:
Joep begon te huilen, *omdat* hij zijn knuffel kwijt was.
- oorzaak: bijvoorbeeld het voegwoord *doordat*
Voorbeeld:
Ze zijn kletsnat *doordat* ze een half uur in de regen hebben gefietst.
- gevolg: bijvoorbeeld het voegwoord *zodat*
Voorbeeld:
Ga maar snel, *zodat* je op tijd bent!
- voorwaarde: *als*, *tenzij*
Voorbeeld:
Hij koopt pas een auto *als* hij voldoende heeft gespaard.
Ze geeft een feestje, *tenzij* ze zakt voor haar examen.
- uitleg, informatie: *dat*
Voorbeeld:
Ik vertelde *dat* ik ziek was.

Opmerking: Het voegwoord *dat* heeft van zichzelf weinig betekenis, maar heeft wel de functie om zinsdelen te verbinden.

Opmerking:

Bij een verbinding waar sprake is van twijfel, gebruik je het voegwoord *of*. Ben je zeker van iets, dan gebruik je het voegwoord *dat*.

Voorbeelden:

- Ik weet niet *of* mijn vriendin vanavond wel langskomt.
- Ik weet zeker *dat* ik mijn buurvrouw gezien heb.

7. Wel of geen komma?

Bij voegwoorden in hoofdzinnen gebruik je een komma, behalve bij het voegwoord *en* en het voegwoord *of*.

Voor het voegwoord *dat* is de komma vrijwel altijd overbodig.

Voorbeeld:

- Hij vertelde *dat* hij mij gezien had.

Voor andere voegwoorden wordt vaak wel een komma gezet, maar niet altijd. Vooral na korte hoofdzinnen is ook bij deze voegwoorden geen komma nodig. In sommige gevallen lopen hoofd- en bijzin 'geruisloos' in elkaar over. Er is dan bij het hardop lezen geen sprake van een korte rust. In zulke gevallen gaat het meestal om een combinatie van een korte hoofdzin en een bijzin.

Voorbeeld:

- We kwamen te laat *doordat* de trein vertraging had..
- We gaan niet weg *als* het regent.

Als de bijzin voorop staat, wordt vaak een komma geschreven.

Voorbeelden:

- *Doordat* het ijzelde, had de trein vertraging opgelopen.

Een bijzin die midden in een hoofdzin staat, staat tussen twee komma's.

Voorbeeld:

- We gaan, als het droog is, met de fiets naar de bioscoop.